

„A szerep vizsgálata egyben a színész önvizsgálata”

Beszélgetés Rátóti Zoltán színművésszel

Rátóti Zoltán színművész, aki múlt év márciusában kapta meg az Érdemes Művész Díjat, ama szerencsés generáció tagja, akit még játék- és tévéfilmekben is láthatott a közönség. A színpadon emlékezetes alakítást nyújtott többek között Hontalan Ivánként a *Mester és Margaritában*, Husz Jánosként Háy Gyula *Isten, császár, paraszt* című darabjában vagy *Az ember tragédiájában* Ádámként, de eljátszotta Higgins professzort a *Pygmalionban* és Bicska Maxit a *Koldusoperában* is. Kellemes orgánumat naponta hallhatjuk a Duna Televízióban (régbben az M1 hangja volt). Színjátszásról, a társulat- és tagozatvezetés nehézségeiről, a kaposvári Csiky Gergely Színház épületének megújulásáról, szakmai kihívásokról, köztük az egyik legemlékezetesebbéről, a *Peer Gynt*-ről mesélt olvasóinknak.

– *Szüntelenül úton van Budapest, Kaposvár és az Őrségben fekvő Magyarföld falu között. Alighanem útközben érte az a hír is, hogy érdemes művész lesz. Az indoklás szerint sokszínű színészi munkája, valamint a Kaposvári Csiky Gergely Színházban igényesen végzett színház- és társulatvezetői tevékenysége elismeréseként kapta. Miként hangolja össze ezt a két „szerepkört”?*

– Küzdelmesen. A színjátszás és az igazgatói tevékenység külön-külön is eléggé kimerítő. Együtt végezve pedig hatványozottan teszi próbára az ember lelkét és idegrendszerét. Gyakori az olyan nap, amikor Kaposváron reggeltől délig igazgatóként tárgyalok, döntéseket hozok, utána beülök a gépkocsiba, irány Budapest, ahol az esti előadás előtt próbán kell részt vennem, vagy a színházművészeti tagozat ügyében járok el a Magyar Művészeti Akadémián. Néha nagyon elfáradok, s úgy érzem, talán felelőtlenség ennyi mindent egyszerre csinálni, hiszen ezek a feladatok mind teljes, ereje teljében levő embert feltételeznek, aztán történik valami örömteli, amely megnyugtatja a lelkiismeretemet.

– *Bizalmat jelez az a tény is, hogy a Magyar Művészeti Akadémia Színházművészeti Tagozatának vezetője lett. Felfogható ez is társulatvezetési munkaként?*

– A színházművészeti tagozat rendkívül sokszínű, hiszen a tagok között van színművész, operaénekes, koreográfus, jelmez- és

díszlettervező egyaránt. Társulatnál azért jobb szó a tagozat, mert noha közös a cél, amely miatt egy hajóban evezünk, de ez nem teátrumi bemutatón keresztül nyilvánul meg. Más síkon kell megmutatkoznia annak a tudásnak, tehetségnek és elhivatottságnak, amelyet a személyünkön keresztül érvényesítünk. A tagozatvezetővé való választásom kapcsán számomra a nagy kérdés az volt, hogyan tudom magam hitelessé tenni közvetlenül a Nemzet Művésze, Marton Éva Kossuth-díjas operaénekes után, vagy közvetve az ugyancsak Kossuth-díjas Szakonyi Károly után, aki létrehozta a tagozatot a Magyar Művészeti Akadémia köztestülettelé válásakor. Szeretném méltó módon folytatni az általuk megkezdett szakmai munkát. Az egyik legnagyobb kihívást a kezdeményezésünkre tavaly Veszprémben létrejött előadóművészeti szakmai konferencia debreceni folytatása jelentette. Végre konzultáció kezdődött az előadóművészeti törvény módosítása érdekében színművészek, rendezők, intézményvezetők, gazdasági vezetők és a szakigazgatás képviselőinek bevonásával. Szó esett többek között az előadóművészek és a műszaki személyzet foglalkoztatásának speciális kérdéseiről, a művészi életpályamodell kialakításáról és a képzési rendszer helyzetéről. Emellett a színházművészeti tagozat számára újabb feladatot jelent, hogy az idén megkezdte működését a Sinkovits Imre Kamaraszínpad a Pesti Vigadóban, amelynek életében dinamikusabban szeretnénk közreműködni.

– *Számos drámai alakítás fűződik nevéhez, ezek közül választotta ki Ibsen remekművét, amikor *Peer Gynt* életei – az én életem címmel tartott székfoglaló előadást a Pesti Vigadó Makovecz-termében. Miért éppen őt választotta?*

– A *Peer Gynt*-ben sokféle lehetőség rejlik a szerepjátszásra. El kell tudni játszani a főhőst fiatalon és öregegyaránt, smink nélkül kell hitelesen ábrázolni az élet kivirágzását és elmúlását az emberben. Ahogyan azt az előadásomban is említettem, ezzel a szereppel először középiskolás koromban találkoztam. Velkey Imre a magyar–latin–görög szakos tanárom ajánlotta, hogy a színművészeti főiskolai felvételre tanuljak meg belőle egy részletet, mert szerinte ez nekem való szerep.

Első olvasásra, most már ki merem mondani, egy szót sem értettem belőle. Bizonyos érzéseket felkeltett bennem, de a mű filozófiájával nem tudtam mit kezdeni. Csak sokkal később kezdtem átélni a főszereplőéhez hasonló lelki vívódásokat. Utóbb kiderült, hogy ez a mű mennyire mélyen meghatározta a gondolkozásomat, s milyen csodálatos hatással volt rám a karizmatikus tanárom. A diploma kézhezvétele után nagyon sok főszerepet eljátszottam, volt idő, amikor talán már le is mondtam az álmod megvalósulásáról, aztán negyvenéves koromban találkoztam Ibsen legendás hőisével a Nemzeti Színház színpadán.

– *Az *Árnyország* című darabban visszatért a Nemzeti Színházba, ahol társulati tag volt, mielőtt Kaposváron igazgató lett. A darab főhőse, az angol C. S. Lewis elsősorban az ifjúság számára írott *Narnia regényeiről* híres. A magánéletéről, Joy Davidman zsidó származású, amerikai költőnek a kommunista és elvált asszony iránt érzett tragikus kimenetelű szerelméről keveset tudni. Mikor ismerte meg kettőjük sorsát?*

– Az *Árnyország* elolvasásakor. Arról hallottam, hogy készült film Lewis életéről Anthony Hopkins főszereplésével, de azt nem láttam, s mostanában nem is szabad megnézni, pedig kíváncsi vagyok rá. A decemberi próbafolyamat során ástam bele magam nyakig Lewis életébe. Dér András rendező ötlete volt, hogy mutassuk be Kaposváron a művet, ő kért fel engem a főszerepre. Egyre jobban érdekelt Lewis személyisége nemcsak a regényei vagy a bánatról szóló könyve, hanem keresztény filozófusi mivolta. Sokat foglalkoztattott, hogy milyen magánéleti trauma kapcsán írhatott ennyire bölcsen a fájdalomról, a somorúságról és az embert érő sorscsapásokról.

Tóth Augustával
az Arnyország című darabban

Fotó: Szöllősi és Menlaur

Mint az a történetből is kiderül, egészen hamar, gyermekfejjel vesztette el édesanyját, aki rákban hunyt el, majd érett férfiként a feleségét, akivel ugyanez a halálos kór végzett.

– A főhőst folyamatosan foglalkoztatja, hogy ha Isten szereti az embereket, akkor miért igazságtalan velük sokszor. Ismerős a kérdés

hívők és ateisták számára egyaránt. Hogyan válaszol erre a mű?

– A gondviselés tragikuma egészen fiatalon megfogalmazódik bennünk – különösképpen egy hívő családban cseperedő fiatalban –, de igazából soha nem kapunk megnyugtató választ. Valószínűleg azért is sorsszerű Lewis találkozási az amerikai költőnővel, hogy valamilyen választ tudjon adni a boldogtalanságra. Az alaptétel szerinte az, hogy a szenvedések próbatételek. Ezek kapcsán derül ki, hogy: érdemesek vagyunk-e az életre? Ez szép gondolat, csak hogy amikor valakinek a saját bőrén kell mindezt tapasztalnia, márpedig ebben a műben a férfi a szenvedést választja, akkor hamar továtúnik ennek a tételnek a szépsége. A darab végén azonban Lewis mégis kimond-

ja: igenis lehetséges felnőni ahhoz, hogy minden tragédiával együtt tudjunk élni. Talán ez a legnagyobb vigasz. Ettől válik optimistává a darab befejezése.

– Budapesten a Kaposvári Csiky Gergely Színház és a Nemzeti Színház együttműködése nyomán látható a darab. Nevezhetjük ezt egy partnerség kezdetének?

– A Vidnyánszky Attila igazgatóval folytatott tárgyalások eredményeképpen 2015. november 30-án a kaposvári Csiky Gergely Színház művészei több előadással is vendégszerepeltek a Nemzetiben. Dél előtt a Gobbi Hilda Színpadon látható volt Bagossy László *A sötétben látó tündér* című mesebeszédje, amelyben a tündért Csonka Ibolya alakítja. Este a Kaszás Attila-teremben Gareth Armstrong *Shylock* című monodramáját adta elő Hunyadkúrti György. A Nagyszínpadon Tracy Letts *Augusztus Oklahomában* című darabja került műsorra Udvaros Dorottya főszereplésével, Guelmino Sándor rendezésében. Majd ugyancsak a Gobbi Hilda Színpadon *Köztünk marad* címmel került sor a lemezbemutató koncertünkre. Ennek során gitáros-énekesként léptem színre a klubzenekarommal.

– Milyen bemutatókkal várják a közönséget Kaposváron?

– A Csiky Gergely Színház mostani évadjának egyik különlegessége, Horváth Csaba rendezésében, Gabriel García Márquez *Száz év magány* című művének adaptációja. Bozsik Yvett színpadra állította a *Jézus Krisztus Szupersztárt*, a Budapesti Operettszínházzal közös produkciónk lesz a *Luxemburg grófia*.

– Legújabbán már Pécs is szerepel a rendszeres úti céljai között. Miért?

– A Pécsi Nemzeti Színházban december 11-én mutattuk be Peter Shaffer *Amadeus* című művét. Salierit, az idősödő udvari komponistát alakítom. Számomra öröm, hogy ismét a pécsi társulattal próbálhattam egy kitűnő színdarab remek szerepében. Mozart nagysága az ihlető erőnk volt a próbafolyamatban.

– Ha nyár, akkor Fatemplom Fesztivál, amelynek az egyik ötletgazdája. Mielőtt erről mesélne, elárulná, hogyan került a fővárostól

mintegy kétszáznyolcvan kilométerre található faluba, ahol fatemplomot „gründolt”, egy ideig pedig polgármester volt.

– Régi barátság fűz Sülyi Péter dalszövegíróhoz, aki kulturális központot hozott létre Óriszentpéteren, ahová addig-addig jártunk nyaranta, míg beleszerettünk a környékbe, s engedték magunkat rábeszélésre a telekvásárlásra. Egy barátommal közösen építettünk rá faházat. Attól kezdve Magyarország a második otthonunk.

– A fesztivál és a fatemplom majdnem egyidős. Felidézné a templom létrejöttének körülményeit?

– Egyszerre több emberben merült fel az igény, hogy legyen a falu hitéletének is központja. Először egy haranglábat építettünk 2000-ben. Felemelő volt megélni, miként teremti meg a negyvenhárom lelket számláló közösség áldozatvállalása a szakrális építményt. Ezután kezdünk el töprengeni azon, hogy mi lenne, ha belevágnánk egy templom felépítésébe. Tíz évbe telt, mire létrejött a faépület egy fennsíkon, a temető mellett. Nincs beékelve épületek közé, tágas tere van, a megjelenése tekintélyt parancsoló, erőt és hitet ad. A fatemplomban megtekinthetők mások művei mellett Fekete György *Címer is lehetne* című alkotása, Szemadám György *Pléhkereszt* című grafikája, Somogyi Győző *Szent család* című festménye és Tordai Hajnal *Krisztus* című kispasztikája. Az „alapfa” letételénél Sebestyén Márta adott koncertet, aki tavaly is fellépett. 2015-ben, július 17-e és 19-e között számos zenekar és előadóművész közreműködésével rendeztük meg a fesztivált, amelynek Hende Csaba honvédelmi miniszter volt a fővédnöke. A fatemplom jelképezi a találkozó szakrális és kulturális arculatát, amelyet ökumenikus istentisztelet tesz lélekemelővé.

– A közelmúltban jelentették be, hogy immáron nincs pénzügyi akadály a Csiky Gergely Színház átépítésének. Mikor kezdődhet a megvalósítás?

– Orbán Viktor miniszterelnök és Szita Károly, Kaposvár polgármestere a Modern Városok-program keretében együttműködési megállapodást írt alá, ennek értelmében az ország egyik legjelentősebb színháza kilencmilliárd forintból újulhat meg. A fejlesztés bejelentésekor a miniszterelnök az „ország büszkeségének” nevezte színházunkat. A felújításra még az egykori direktor, Schwajda György kapott ígéretet, a tervek elkészültek. A munka az évad végén, 2016 nyarán venné kezdetét, s – a tervek szerint – 2017 végére, 2018 elejére készülne el. Addig a város különböző színháztermeiben, illetve művelődési házaiban szerepel majd a társulat. ♦

LEXIKON: Rátóti Zoltán (Cegléd, 1960. augusztus 19.) színművész Az MMA rendes tagja (2012). Színházművészeti Tagozat Díjak: Jászai Mari-díj (1993), Színkritikusok Díja (1997), Vámos László-díj (2013) 1983-ban végezte el a Színház-és Filmművészeti Főiskolát. 1983 és 1989 között a József Attila Színházban játszott. 1990 és 1991 között a Kaposvári Csiky Gergely Színház színésze, 1991–1996 között a Budapesti Kamaraszínház tagja. 1996–2000 között szabadfoglalkozású művész, 2000 és 2002 között a Szolnoki Szigligeti Színház tagja. 2002-től 2010-ig a Nemzeti Színház tagja, 2006-ban és 2010-ben a Zala megyei Magyarföld polgármesterévé választják. A 2010-2011-es évadtól a Kaposvári Csiky Gergely Színház igazgatója. 2012 óta az M1, 2015 óta a Duna TV hangja. Számos hangoskönyve jelent meg CD-n.